

Frederick Marryat

Dobrodružství lodního kadeta.

Ježto byl ustavičně ve statku a Jana měl stále na očích, přesvědčil se, že jest to odvážný a rozhodný hoch, dobrého základu, ale že najisto bude zkažen podivnůstkami svého otce a opičí láskou své matky. Proto sotva byla paní z doslechu, posadil se a zeptal se otázkou, kterou jsme uvedli na počátku kapitoly a kterou opakujeme:

„Nezamýšlíte dáti hocha do školy, pane Izy?“ Pan Izy zkřížil nohy a objal kolena rukama, jak měl ve zvyku, kdykoli začínal nějaký argument.

„Největší námitkou, kterou mám proti posílání hocha do školy, doktore Middletone, jest násilná disciplína, která dle mého ponětí přičí se nejen právům člověka, ale i zdravému smyslu. Nespokojují se tam s pouhým trestem, který sám o sobě jest nesprávným a porušením sociální spravedlnosti, ale mají dokonce ve zvyku ponižovati hochy trestající je na nejpotupnější části těla. Chlapec je poslán do školy, aby se učil z příkladu a naučení; ale kolik laskavosti naučí se ze zlobného pohledu a ze svištění mstivé rákosky, kolik zdvořilosti z krutosti učitelů, kolik trpělivosti z kantorovy střeštěnosti, kolik skromnosti, když jeho dolní končetiny jsou vystaveny všeobecné prohlídce? Neučí se tam denně tomu, co je v rozporu s rovností všech, s rovností, která jest v nás, ale které neprávem byli jsme zbavení? Proč by tu měl být rozdíl mezi tím, kdo šlehá a tím, kdo je šlehán. Nejsou oba stvořeni stejně podle obrazu božího, nadání tímže rozumem se stejnými právy na vše, co svět nám nabízí a co prozřetelnost zamýšlela všem stejně rozdělit. Není to svaté dědictví všech, které tyranicky a bezbožně bylo uloupeno většině a dostalo se jen několika, a dlouhým zvykem a falešnými naukami stalo se zákonnou kořistí privilegovaných. Není povinností otcovou uchrániti svého jediného syna těchto nebezpečných a ponižujících omylů, které by ho učinily jedním z opovrženého stáda, spokojeného v utrpení, pokud vůbec je schopno života? A nejsou právě tyto omyly ztělesněny ve škole a vtloukány do lidí metlou? Nedostává se jim tu první nauky v otroctví s prvním úkolem v abecedě a nejsou jejich mysle tím tak zdeptány, že se už nikdy nemohou vzchopit, ale navždy sklání se před despotismem a nedovedou jinak myslet než myšlenkami jiných. Ne, pane, pokud nedovedou učit jinak nežli s metlou v ruce, dotud můj hoch nebude chodit do školy.“

Dr Middleton znal svého muže a proto trpělivě čekal až skončil svoje řečnění.

„Přiuštím“, děl doktor konečně, „že vše, co říkáte, má v sobě mnoho pravdy. Ale, pane Izy nemyslíte, že ponecháváje svého syna bez výchovy, dopouštíte, aby byl snadněji vystaven těmže omylům, o kterých mluvíte? Jen výchovou lze překonati pověru a probourati se hrázemi předsudků.“

Metla, použitá v mladém věku, kdy duch je ještě pružný, přestane míti brzy účinku... Ale zatím mysl získá první základy výchovy a vy najdete ji připravenější pro vaše vysoké ideje.“

„Sám ho všemu naučím“, odpověděl pan Izy, s důrazem a odhodlaně založiv ruce.

"Nepochybuji o vaší schopnosti, pane Lzy, ale na neštěstí budete mítí nepřekonatelné překážky.

Promiňte, znám čeho jste schopen a hoch mohl by býti věru šťasten mítí takového učitele, ale - mám-li mluvit otevřeně - musíte si býti vědom stejně jako já, že mateřská láska paní Lzyové bude navždy překážkou vaším snahám.

*

Jeníček byl vpuštěn a válel se řva na podlaze.

Sára dosud se svíjela na zemi; paní Lzyová koulela se po koberci; ležel tam i samovar; a pan Lzy, třebaže neležel také na podlaze, necítil jediné nohy, na kterou by se mohl postavit.

Nikdy se nedostavil lékař v příhodnější dobu.

Pan Lzy byl s počátku jiného mínění, ale nohy ho začaly tak pálit, že i jemu přišla návštěva vhod.

Dr. Middleton konaje svou povinnost, nejprve zvedl se zemč paní Lzyovou a položil ji na sofa. Sára se zvedla sama a chopila se Jeníčka, který dále kopal a řval a odnášela ho ze světnice. Odměnil se jí za tu pozornost několikerým kousnutím. Lokaj, který ohlašoval doktora, sebral samovar a více neměl tu co činit. Pan Lzy v mráкотných bolestech spočinul na druhé lenošce a dr. Middleton octl se v rozpacích, co dělat: vyrozuměl, že pan Lzy potřebuje jeho pomoci a paní Lzyová, že se bez ní obejde. Ale nebylo maličností opomenout paničku, nalézající se v poloskutečné, v polo předstírané hysterii. Jakmile učinil pohyb ji opustit, začala kopat a škuhat sebou a dostávala nový záchvat. Konečně dr. Middleton zazvonil, nařídil lokajovi, aby svolal všechnyY služebné a dal paničku odnésti do prvního poschodí a teprve pak mohl se věnovati jedinému pacientovi, který potřeboval ošetření. Pan Lzy vylíčil událost několika slovy, přerývanými výkřiky bolestí, neboť doktor mu stahoval punčochy. Péči dra Middletona brzy dostalo se panu Lzemu tělesného ulehčení, ale tohoto více nežli popálené nohy trápilo vědomi, že doktor byl svědkem jeho porušení rovnosti a lidských práv. Dr. Middleton to vyzoroval a dovedl i na tuto ránu nalíti balsámu.

„Můj drahý pane Lzy, přijměte mou soustrast; nebylo by jistě k tomu došlo, kdyby nebylo bláhové shovívavosti paní Lzyové s hochem. S potěšením však vidím, že jste se podjal těch povinností otcovských, které rodičům ukládá Písmo svaté. Šalomoun pravil: Kdo šetří metly, kazí děti, čímž vyžaduje na otci povinnost, aby své děti trestal. Otec, který tak činí, neporušuje lidských práv, poněvadž dítě je součástí jeho a on trestáním napravuje jen sama sebe. Důkazem toho je, že otec trestaje, pociťuje právě tolik bolesti, jako kdyby sám sebe trestal. Jde proto jen o sebedisciplinu, které Písmo důrazně od nás vyžaduje.“

„To jest docela i moje mínění“, odpověděl pan Lzy, potěšen tím, že ho doktor tak logicky dostal z vlastní kaše. "Ale zítra musí do školy, na tom jsem se pevně ustanovil"

„Bude moci za to poděkovati paní Lzyové“, poznamenal doktor.

"Zajisté", odpověděl pan Lzy. "Doktore, nohy mě začínají opět pálit."

"Koupejte si je ve vodě a octě, pane Lzy, dokud vám nepošlu mast, která vám okamžitě pomůže. Stavím se tu zítra. Mimochodem - jest mi jíti ,k jednomu malému pacientovi pana Bonykastla; bude-li vám to ulehčením, vzal bych hned vašeho syna s sebou."

"Bude to velkým ulehčením, doktore", odpověděl pan Izy.

"Teď, můj drahý pane, podívám se ještě nahoru na paní a zítra jsem tu v deset hodin. Mohu se zdržet hodinu. Dobrou noc."

*

Následek toho byl, že vychovával nejchytřejší hochy, a ačkoli se ho báli, dokud byli pod jeho kontrolou, milovali ho po opuštění školy a zůstávali jeho přáteli po celý život. Pan Bonykastl okamžitě poznal, že u našeho hrdiny s lichocením nic nesvede a že nadním získá kontrolu jedině strachem. Proto, jakmile doktor Middleton opustil pokoj, obrátil se na něho rozkazujícím tónem: "Tak, hochu, jak se jmenuješ?"

Jan vzhlédl. Z očí, které na něho upřeně zíraly, pozoroval, že jde o člověka, se kterým nelze si hrát. Jan nebyl hloupý a ponaučení, kterého se mu dostalo od otce, dala mu tušit, co přijde. Vše to dohromady přimělo Jana, že se uvolil odpovědět, - ukazovák maje mezi zuby:

"Jeníček".

"A jak se jmenuješ druhým jménem?" Jan jevil známky, že lituje dřívější povolnosti a hned neodpověděl, ale podíval se znovu do Bonykastlovy tváře, pak kolem po světnici: nikde neviděl pro sebe žádné pomoci a proti nechtě, odpověděl: "Izy".

"Víš, proč tě posílají do školy?" "Poněvadž jsem spálil otce."

"Nikoli. Abys se naučil čísti a psát."

"Ale já nechci číst a psát", odpověděl Jan vzdorně.

"Ano, naučíš se. A začneme čísti písmena hned teď".

Jan neodpověděl. Pan Bonykastl otevřel skříň podobnou knihovně a udiveným zrakům Janovým objevila se serie holí, narovnaných jako biliárové tyče. Učitel se zeptal: "Víš k čemu jsou?"

Jan podíval se na ně dychtivě; slabě tušil, že bude mít příležitost se s nimi blíže seznámiti, ale neodpověděl.

"Jsou k tomu, aby naučily malé hochy čísti a psát. Teď budeme učit tebe. Poznáš to brzy. Podívej se nyní sem", pokračoval Bonykastl a otevřel knihu s velkými písmeny a vybral v čele jedné kapitoly začáteční velké písmeno, skoro půl palce dlouhé.

"Vidíš to písmeno?"

"Ano", odpověděl Jeníček, odvrátil oči a začal si hrát s prsty.

"Nuže, to je písmeno "B". Vidíš je? Podívej se na ně, abys si je mohl zapamatovati. Je to písmeno "B". Řekni mi, jaké je to písmeno?"

Jan se nyní rozhodl odporovat a proto neodpověděl.

"Tedy nemůžeš odpovědět? Dobrá, podíváme se, co dovede jedna z těchto společnic", pravil Bonykastl, vybrav jednu hůl.

"Dej pozor, Jeníčku, tohle je písmeno "B". Nuže, jaké je to písmeno? Odpověz mi přímo".

"Nechci se učit čísti a psát. Švihnutí! A hůl seděla na Janových zádech, jenž svíje se bo1estí, začal řvát.

Učitel čekal několik vteřin. "Jest to písmeno "B". Řekni mi nyní, jaké je to písmeno?"

"Řeknu to mamince." - Bác! "O běda, o běda!"

"Jaké je to písmeno?"

Jeníček s otevřenými ústy, rozbolestněný, slzy na tvářích, odpověděl rozhořčeně: "Počkejte, až to řeknu Sáře!" Dopadla nová rána holí a Jeníček znovu vybuchl.

"Jaké je to písmeno?"

"Neřeknu", řval Jeníček. "Neřeknu, neřeknu to.

Švih, švih. švih - přestávka. "Řekl jsem ti před tím, že je to písmeno „B". Jaké je to písmeno? Řekni mi to hned."

Jeníček místo odpovědi rozehnal se po holi.

Bác! Chytil ji, ale jinak než si představoval. Jeníček zmocnil se knihy a mrštil jí do kouta. BÁC! BÁC!

Jeník učinil pokus kousnout učitele. BÁC! BÁC! BÁC! BÁC! Jeník upadl na koberec a řval bolestí. Učitel ho na chvíli ponechal, aby si sám oddechl a sedl si.

Konečně Jeníkův nářek zmírnil se v hluboké vzlyky a tu pan Bonykastl mu pravil: "Nuže, Jeníčku, vidíš, že jest ti dělat to, oč jsi žádán, jinak dostaneš ještě více biti. Vstaň hned. Slyšíš?" Jeníček, jaksi aniž by tomu chtěl, postavil se na nohy.

"Jseš hodný hoch; vidíš, protože jsi vstal na požádání, nedostal jsi žádné rány. Nyní, Jeníčku, přines mi knihu odtud, kam jsi ji zahodil. Slyšíš, přines ji ihned."

Jeníček podíval se na učitele a na hůl. Přes svůj nejlepší úmysl odmítnouti, zvedl knihu a položil ji na stůl.

"Jaký jseš hodný hoch. Nyní najdeme si písmeno "B". Zde jest. Řekni mi, jaké jest to písmeno?" Jeník neodpověděl.

"Odpověz okamžitě", řekl Bonykastl a zvedl hůl. To mocně zapůsobilo. Jan podíval se očkem na hůl: začala se pohybovat, snášela se nad něho.

Bez dechu ze sebe vyrazil: "B".

"Znamenitě, Jeníčku - velmi dobře. Skončili jsme tím první cvičení a půjdeš na lůžko. Naučil jsi se více než si myslíš. Zítra začneme znovu. Uložíme si naši hůl."

Pan Bonykastl zazvonil a přál si, aby Jana uložili na lože, do světnice vedle jeho místnosti, aby mu nedávali žádné večere, poněvadž hlad zítra ráno řádně usnadní učení. Jedině bolestí a hladem se ochočují divoká zvířata a téhož léku je třeba užít i vůči člověku, aby v něm byly ochočeny vášně, které ho snižují na roveň zvířat. Uložili Jana do postele, třebaže bylo teprve šest hodin. Nejen že ho tělo bolelo, ale v jeho hlavě vládli zmatek: nelze se divit, když po celý život se na něho vše usmívalo a vše mu bylo odpouštěno a nikdy před tím nebyl trestán.

Po všech něžnostech matky a Sáry, jejichž ceny nikdy neznal a po celodenním cpaní se, kdy se od jídla odvracel už sám přejeden, ocitá se pojednou bez matky a Sáry, bez večere - pokryt jelitami a co horšího, bez volnosti. Není divu, že Jeníček byl zmaten ale v téže době již byl oblomen a jak řekl správně pan Bonykastl, naučil se prvního dne více než si představoval. Ale co by byla tomu řekla paní Izyová, kdyby to byla věděla. A co Sára? A pan Izy se svými právy lidskými? Ve chvíli, kdy z Jeníka vyháněli ďábla z těla, utěšovali se, že ať je tomu jakkoli, jisté je, že pan Bonykastl neužívá metly, zapomínajíce, že je více možností zabít psa než jen oběšením a podobně že je i více metod vyučování "názorného". Šťastni ve své nevědomosti usnuli všichni hluboce a ani se jim nesnilo, že jejich Jeníček pokročil v moudrosti už tak daleko, že dosti slušně pochopil tajemství hole. Co se týče Jeníčka, ten se uřval do tvrdého spánku aspoň šest hodin před nimi.

